

Prof. dr hab. Wojciech S. Budzyński

Nauki rolnicze

Recenzja rozprawy habilitacyjnej pt: „Nawożenie siarką jako istotny czynnik agrotechniczny kształtujący wielkość i jakość plonu rzepaku ozimego *Brassica Napus L.*” oraz ocena dorobku naukowego dr Franciszka Wielebskiego

wykonana zgodnie z pismem Dyrektora Instytutu Hodowli i Aklimatyzacji Roślin - PIB

Prana profesora Edwarda Arseniaku z dnia 23.01.2014 (RN-26/2014)

Pan Franciszek Wielebski (rocznik 1957) ukończył studia rolnicze (1982) oraz doktoranckie (1997) w Akademii Rolniczej w Poznaniu. Pracę w Instytucie Hodowli i Aklimatyzacji Roślin /O. Poznań rozpoczął w 1982 r. Adiunktem został w 1997 r. i na tym stanowisku pracuje nadal. Stopień doktora nauk rolniczych uzyskał w 1997 r. w zakresie agronomii za pracę „*Zmiany ilościowe i jakościowe u różnych odmian rzepaku ozimego pod wpływem wzrastających dawek siarki*”.

Wzrost produkcji nasion rzepaku (2,5 krotny) jaki się dokonał w Polsce w ciągu ostatniego 20-lecia był efektem przede wszystkim postępu hodowlanego (ilościowego i jakościowego), ale także technologicznego. Nowe odmiany wymagały szybkiego zbadania ich reakcji na zakres i poziom agrotechniki i opracowania podstaw technologii uprawy. Bez tego, zadowalające wykorzystanie potencjału odmianowego w praktyce byłoby niemożliwe.

Pracownia Technologii Produkcji Roślin Oleistych IHAR jako pierwsza wykonywała badania agrotechniczne z nowymi polskimi odmianami. Pełniła niejako służebną rolę wobec hodowli przyspieszając drogę nowych kreacji hodowlanych do produkcji. Kandydat przez kilka lat pracował pod kierownictwem Pana Docenta Andrzeja Horodyskiego, człowieka o wielkiej wiedzy i takich umiejętnościach. Następnie Pan Franciszek Wielebski odbył długoterminowy (9 miesięczny) staż badawczy z zakresu doświadczalnictwa i wdrażania wyników do praktyki w CETIOM Francja oraz później (2000) staż naukowy w CETIOM i

INRA z zakresu agrotechniki roślin oleistych, w tym genetycznie modyfikowanych. Wymagający Mistrz – Kierownik Pracowni oraz staż w dobrym ośrodku zagranicznym uczyniły z Kandydata dobrego doświadczalnika rolniczego.

Dr Franciszek Wielebski partycypował w badaniach finansowanych przez IHAR dotyczących rzepaku ozimego i jarego oraz nowych typów odmian lnu i maku lekarskiego. Potrafił jednak skutecznie konkurować o projekty z niezależną oceną - KBN lub Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Był kierownikiem i wykonawcą projektu P06 B03 513, dotyczącego badań nad techniką uprawy form mieszańcowych - złożonych rzepaku ozimego oraz projektu PBŻ – MNiSZW 06/I/2007 dotyczącego opracowania środowiskowych i ekonomicznych skutków ewentualnego dopuszczenia GMO do uprawy w Polsce. Był też wykonawcą (wykładowcą) w 5 PR UE PAGEN (QLK5 – CT – 2002 – 30379) w części modułu wykonywanego przez IGR PAN. Aktywność badawczą trzeba więc ocenić jako dość dobrą.

Profil dorobku publikacyjnego Dr F. Wielebskiego jest jednoznacznie zarysowany: rzepak – porównanie wartości gospodarczej nowych typów odmian – bezerukowych, podwójnie uszlachetnionych, mieszańcowych złożonych, mieszańcowych zrestorowanych – wyhodowanych w IHAR; ocena reakcji tych form hodowlanych na czynniki technologiczne; szybkie upowszechnienie wyników w produkcji. Aż 90% publikacji dotyczy rzepaku ozimego, tylko kilka – lnu oleistego, maku lekarskiego lub ogólnej problematyki oleistych.

Rozprawa habilitacyjna pt: „Nawożenie siarką jako istotny czynnik agrotechniczny kształtujący wielkość i jakość plonu rzepaku ozimego *Brassica Napus* L.” składa się z 6 prac monoautorskich z lat 2006 – 2012:

- I) Wielebski F. 2006a. Nawożenie różnych typów odmian rzepaku ozimego siarką w różnicowanych warunkach glebowych. Cz. I. Wpływ na plon i elementy struktury plonu. *Rośliny Oleiste-Oilseed Crops* XXVII, 2:265-282;
- II) Wielebski F. 2006b. Nawożenie różnych typów odmian rzepaku ozimego siarką w różnicowanych warunkach glebowych. Cz. II. Wpływ na jakość i skład chemiczny nasion. *Rośliny Oleiste-Oilseed Crops* XXVII, 2: 283-298;
- III) Wielebski F. 2008. Efektywność nawożenia siarką różnych typów hodowlanych odmian rzepaku w świetle wyników wieloletnich doświadczeń polowych. *Rośliny Oleiste – Oilseed Crops* XXIX, 1: 91-103;
- IV) Wielebski F. 2011a. Wpływ nawożenia siarką w warunkach stosowania zróżnicowanych dawek azotu na plonowanie różnych typów odmian rzepaku ozimego. *Rośliny Oleiste – Oilseed Crops* XXXII, 1: 61-78;
- V) Wielebski F. 2011b. Wpływ nawożenia siarką w warunkach stosowania zróżnicowanych dawek azotu na plonowanie różnych typów odmian rzepaku ozimego. *Rośliny Oleiste – Oilseed Crops* XXXII, 1:79-95;

VI) Wielebski F. 2012. Reakcja rzepaku ozimego na nawożenie siarką w zależności od poziomu zaopatrzenia roślin w azot. *Rośliny Oleiste – Oilseed Crops* XXXIII, 2: 245-272.

Są to najlepsze prace z dorobku Kandydata obejmujące wyniki z ponad 20 letnich badań ścisłych, w których skwantyfikowano plonotwórcze działanie siarki na różnych typach odmian rzepaku uprawianego w różnych warunkach siedliska, w zależności od poziomu aplikowanych dawek azotu. Wpływ ten przedstawiono w wolumenie plonu nasion i tłuszczu oraz w różnicowaniu wartości jakościowych cech nasion, wyrażających się zawartością białka ogółem, surowego tłuszczu, profilem kwasów tłuszczowych oraz zawartością i składem glukozydów. Praca – zarówno w kontekście zakresu badań, jak i naukowego znaczenia wyników jest znaczącym osiągnięciem naukowym. Kandydat potwierdził związki przyczynowo – skutkowe siarki i azotu jako składników nawozowych z plonem i jakością nasion rzepaku. Dodajmy – zależności opisanych na przełomie wieków XX/XXI (prawie w tym samym co Autor czasie) przez światowej sławy badaczy, jak Schnug, Haneklaus, Bilsborow, Evans, Bloem, Boot, McGrath czy Zhao, a z autorytetów polskich przez Terelaka, Fotymę, Grzebisza. Badania F. Wielebskiego są jednak oryginalne, szersze, uwzględniają bowiem interakcję czynnika nawozowego (siarka) z genotypem rzepaku reprezentowanym w jego badaniach przez różne odmiany hodowlane (00, 000, mieszańcowe złożone, mieszańcowe zrestorowane). Stanowi to novum, które Kandydat wnosi do agronomii. Warto dodać, że wyniki badań własnych stanowiących poszczególne składowe pracy zostały poprzedzone szczegółową, finezyjną dyskusją naukową. Oceniam tę pracę jako dobrą, wartościową poznawczo i dającą konkretne zalecenia aplikacyjne.

Pozostały dorobek naukowy. Wobec nieprofesjonalnego zestawienia dorobku publikacyjnego (naukowego, naukowo-technicznego i popularno-upowszechnieniowego) przez Kandydata, na potrzeby tej recenzji skwantyfikowano go następująco: przed doktoratem – 9 oryginalnych prac twórczych w ówczesnych Zeszytach Problemowych IHAR, *Roślinach Oleistych* (później *Rośliny Oleiste - Oilseed Crops*), *Postęпах Nauk Rolniczych* i *Rocznikach AR* w Poznaniu; po uzyskaniu pierwszego stopnia naukowego – 27 oryginalnych prac twórczych, 2 artykuły przeglądowe + 1 rozdział w książce pod redakcją W. Grzebisza (*Zbilansowane nawożenie rzepaku*) + 1 rozdział w monografii Wyd. IGR PAN (*Choroby, szkodniki i niedobory składników pokarmowych w uprawie rzepaku*) + 1 rozdz. w monografii Syngenta (*Polskie odmiany mieszańcowe rzepaku ozimego. Ochrona rzepaku preparatami f. Syngenta*); 46 opracowań – materiałów konferencyjnych (w tym kilka w języku obcym) dokumentujących udział w konferencjach, 1 referat w CETIOM INRA oraz 12 innych zamawianych, wygłoszonych na cyklicznej konferencji rzepakowej IHAR oraz Poznańskim Seminarium Naukowym, 14 artykułów popularnych.

Strategia publikowania po doktoracie (1997-2013) nie była najlepsza, choć nacechowana lojalnością i patriotyzmem wobec własnej firmy – wszystkie prace twórcze Autor zamieścił w wydawnictwie IHAR *Rośliny Oleiste – Oilseed Crops*. Czasopismo – notabene bliskie także piszącemu tę opinię – stało się niskopunktowanym. Pozostaje mieć nadzieję, że podjęte kroki przez Radę Programową poprawią sytuację. Brak dywersyfikacji wydawniczej swoich prac Habilitant opłacił jednak niskim poziomem wartości wskaźników naukometrycznych. Nie stanowią one głównego kryterium oceny dorobku, ale w środowisku naukowym poprawiają wizerunek, gdyż świadczą o poddaniu wyników własnych badań ocenie (dyskusji) międzynarodowej, a nie tylko lokalnej. Nie mam jednak wątpliwości, co do określenia tego dorobku jako znaczący. Przeważają w nim prace o wpływie siarki na zimowanie, plonowanie i jakość oleju oraz interakcji tego czynnika z innymi elementami agrotechniki. Wiele prac poświęcono technologii uprawy mieszańców złożonych, udziału zapylacza w łanie, przeżywalności roślin zapylacza w zależności od gęstości i terminu siewu, poziomu nawożenia azotem, etc. W zasadzie wszystkie główne zalecenia dotyczące uprawy tych form hodowlanych płynęły z badań Wielebskiego i Wojtowicza, innych bowiem badań i wtórnie opracowań nie było. Po wprowadzeniu odmian mieszańcowych zrestorowanych F. Wielebski dołączył ten typ do badań agrotechnicznych i przetestował je na tle odmian funkcjonujących wcześniej w KR oraz w produkcji. Jeszcze raz podkreślam służebną rolę badań uprawowych wobec nowych produktów (odmian) polskiej hodowli roślin. Te badania kończyły się opracowaniem podstaw technologicznych dla nowych form hodowlanych, które były podstawą dalszych badań i doskonalenia technologii produkcji już poza IHAR. Ich znaczenie dla postępu technologicznego w produkcji jest nie do przecenienia. Dołączywszy do tego efektywność Kandydata w szkoleniu służb agrotechnicznych zakładów tłuszczowych, ośrodków doradztwa rolniczego i firm fitofarmaceutycznych oraz opracowanie szeregu publikacji upowszechnieniowych i instrukcji wdrożeniowych bezpośrednio dla producentów – powstaje bardzo pozytywny obraz Jego zaangażowania zawodowego.

Na koniec należy zauważyć dość dużą aktywność dr F. Wielebskiego na konferencjach naukowych oraz naukowo-technicznych. Wyraża się to dużą liczbą materiałów konferencyjnych (w tym także z zagranicznych) i referatów tematycznych.

Podsumowując stwierdzam, że praca habilitacyjna dr Franciszka Wielebskiego jest dziełem o dużym znaczeniu poznawczym i aplikacyjnym stanowiącym znaczny wkład Autora w rozwój agronomi, w tym szczególnie w technologii produkcji roślin oleistych mających bardzo duże znaczenie gospodarcze.

Pozostały dorobek naukowy, upowszechnieniowy i wdrożeniowy jest bardzo uprofilowany na technologiczne zagadnienia wykorzystania potencjału plonotwórczego

roślin oleistych na różne cele użytkowe, daje on możliwość szerokich aplikacji w praktyce rolniczej bądź możliwości wykorzystania w doradztwie technologicznym. Oceniam ten dorobek – pomimo niskich wyróżników naukomatrycznych – jako duży i wartościowy.

Wnioskuje o dopuszczenie Pana dr Franciszka Wielebskiego do kolokwium habilitacyjnego.

Olsztyn 2.06.2014

prof. dr hab. Wojciech S. Budzyński
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie